

במקהלות

ידיעון מהנעשה ונשמע בק"ק "אור תורה" עיה"ק טבריה ת"י
במקהלות@gmail.com דוא"ל:

גליון מס' 15 | כסלו תשפ"ו

בפתחו של אברהם – לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי

מתורתו של מורינו ורבינו הגאון הגדול רבי אברהם דוב אויערבך זצ"ל

ולכן אף שבדרך כלל השלים יעקב את עבודת האבות ומסתו שלמה, אפ"ה בגלל הפגם של 'ותקע כף ירך יעקב', היה צורך לתקן זאת, ולהביא לידי גילוי את כחו של יעקב בישראל בכל הדורות לעיני כל, ובוה לבטל את ערעור המלאך על הכהונה, [ומפורש בפדר"א (פכ"ז) כי באותו מעמד אחרי המאבק קידש יעקב את לוי], וחזו בוה הכהנים הקדושים חסידי עליון מתתיהו ובניו, שעל ידם נתגלה הכח של האמת ליעקב בכל הדורות, שבדור ירוד ודל אשר פסו אמונים (ע"י היונים והמתינים והצדוקים) חגרו עזו ותעצומות ושנסו מתנם ונערו חצנם בקנאת ה' צבקות רשפי אש שלהבת י-ה, להכרית טומאת יון מישראל, ולטהר חצרות בית ה'. ובעצם הרי כל זכיית הכהונה בא ע"י גילוי קנאת ה' צבקות, וזה היה במעשה העגל ששבט לוי לקחו איש חרבו על ירכו ועברו משער לשער, ועי"ז זכו 'לתת עליכם היום ברכה'. וכן פינחס אשר לקח רומח בידו וידקור את שניהם, וזכה בבית כהונה עולם, ברית שלום תחת אשר קנא לאלוקיו.

הארה ממרים בנס פך השמן היתה כשמן משחת קדש על הכהונה

ג. והנה מלחמת החשמונאים נמשכה יותר משלשים שנה, במסירות נפש, ונפל עם רב מישראל, אולם החשמונאים לא התאשו, ובטחו בהש"ת ובבריתו עם ישראל 'כי לא יטוש את עמו ונחלתו', ובכחו של אותו זקן יעקב אבינו, כמו לוי בשעתו על הפסוק (בראשית לז, כה) 'ויבאו על העיר בטח' שפירש רש"י שהיו בטוחים בכחו של אותו זקן, והיינו יעקב אבינו, כך המשיכו בני בניו עד שריחם הש"ת וגבר ידם ונצחום.

ובנוסח על הנסים, "מסרת גבורים ביד חלשים", והפירוש בוה, כי במהלך המלחמה בא לידי ביטוי שוה גבורים ביד חלשים, כי גם ה' לא נתגלה בגבורת ישראל כמו בשמשון הגבור או במלחמת דוד לרדוף אחד אלף, אלא שהנצחון בא על אף חולשתם, 'לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי', רוח קנאת ה' של החשמונאים, שלא נרתעו משום כשולן, וישבע יפול צדיק וקם' כי על כבוד השם וקיום התורה והצלת הדת הם נלחמים, ובהתגלות זו של כי אם ברוחי ע"י הכהנים הקדושים, נתבטל ערעורו של עשו על הבכורה והכהונה, 'ויבאו יעקב שלם'.

וזה היה ענין גס פך השמן, שמובא בשם האריז"ל, שזה היה בסוד 'שמן משחת קודש', ומבואר בוה כי השמן שנשפע מלמעלה בנרות המערכה היה כציקת שמן המשחה, 'כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן זקן אהרן', כי מצאנו במלך בן מלך שאינו נמשח, אבל אם יש ערעור ומחלוקת - צריך משיחה, (הוריות יא, ב, ובריתות ה, ב), וכאן שהיה 'ותקע כף ירך יעקב', ערעור מצד עשו על הבכורה והכהונה, היה צריך משיחה מחדש לסלק כל ערעור, ובפך השמן שהיה חתום "בחותמו של כהן גדול", נגמר החיתום והקיום של הכהונה.

נס פך השמן חסיד את כל הערעור על הכהונה

ד. ובכעל הטורים (במדבר יז, כג) על הפסוק 'ויגמול שקדים', כתב "שקדים" - גימטריא "חשמונאים" (חשמונים, תנ"ד). ונראה פירוש הדברים בוה, כי מצינו שאחר כל האותות והמופתים שנעשו נגד קורח ועדתו, שחלקו על כהונת אהרן, עדיין הוצרכו למקלו של אהרן שקדיה ופרחיה, ונתבאר (בדברינו בפ' קורח) שהענין בוה היה כדי לסלק כל טענה וערעור נגד זרע אהרן לדורותם, ובא הנס ע"י ה'ויצץ ציץ ויוצא פרח ויגמול שקדים', והכוונה בוה היא ללמד כי ענין הכהונה הוא צמיחה לדורות, שצומח מגזע אהרן, ולא שייך שיצמח משום מקום אחר, ובא הציווי לגנוז לפני העדות למשמרת לאות את מקלו של אהרן, כדי להסיר כל מערער כמו שהיה בימי עזריהו.

ניצחון החשמונאים מכח כהונת שבט לוי ולא מכח מלכות יהודה

א. נס התשועה והפורקן מגלות יון נתגלה ונשתלשל דרך המנורה שבמקדש, וצריך ביאור מה הענין בוה, גם הנה בנוסח שתיקנו להודאה מודגש כמה פעמים ענין הכהונה, והענין צ"ב.

ונראה לבאר הדבר עפ"י הנאמר בהפטרה דשבת חנוכה בנרות זכריה (זכריה פ"ד, ב) 'ואמר ראיתי והנה מנורת זהב כלה' וגו', 'ואען ואמר אל המלאך הדבר כי לאמר מה אלה אדוני', וגו' 'וענן ויאמר אלי לאמר וגו' לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אמר ה' צבקות'. הרי שענין המנורה בא לגלות כי לא בחיל ולא בכח וכו', ונראה דאין הכוונה על חיל וכח בבחינת כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל ח"ו, אלא שיש בישראל גם מצד הסטרא דקדושה חיל ושלטון וגבורה וכח, ונתברכו בהם שבטי י-ה, והם ביחוד בשבט יהודה ושבטי דן וגד כמפורש בתורה (בברכות יעקב בפרשת ויחי, ובברכת משה רבינו בפרשת ואת הברכה), והכל מפי עליון מאת הקב"ה.

והנה הנצחון של החשמונאים אינו נמשך מכח המלכות והשלטון שבישראל ולא מכח הגבורה, וזה הפירוש 'לא בחיל ולא בכח, כי אם ברוחי', והיינו מכח הכהונה, שמחמת עצמם הכהנים אינם שייכים כלל לא לשלטון ולא למלחמה ומופקעים מכל זה, ורק עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו, וכלשון הרמב"ם (הל' שמיטה ויובל פ"ג ה"ב) שכתב על שבט לוי "שהובדל לעבוד את ה' ולשרתו ולהורות דרכיו הישרים וכו', לפיכך הובדלו מדרכי העולם, לא עורכין מלחמה כשאר ישראל ולא נוחלין ולא זוכין לעצמן בכח גופן, אלא הם חיל השם שנאמר ברח' חילו'.

ועיין ברש"י (דברים לג, יא) על הפסוק 'ברך ה' חילו', דכתב "דבר אחר, ראה שעתידין חשמונאי ובניו להלחם עם עכו"ם, והתפלל עליהם לפי שהיו מועטים י"ב בני חשמונאי ואלעזר כנגד כמה רבבות, לכך נאמר ברח' חילו ופועל ידיו תרצה". ומבואר דהכח של החשמונאים לא היה בדרך מלחמה רגילה, אלא בכח ברח' חילו, והיינו, שנס חנוכה היה נצחון של הכהונה בישראל, נצחון הרוח - 'כי אם ברוחי', ולכן בא התגלות הנס והשפע במנורה, כנבואת זכריה.

המאבק עם שדו של עשו זה היה מאבק על הכהונה

ב. ומהלך הדברים בוה, כי המאבק של המלאך שרו של עשו, עם יעקב אבינו, היה על הברכות והבכורה שזכה בהן יעקב לדורות עולם, ועיקר ענינה של הבכורה הוא הכהונה שהפך לקנין גמור ונשתלשל לאהרן הכהן, אשר זכה בוה ללא תנאי 'ברית מלח עולם', [וכמו דאיתא בספרי (פ' קרח פיסקא ק"ט) "גדולה ברית שנכרתה לאהרן, מברית שנכרתה לו לדוד, אהרן זכה לבנים צדיקים ולרשעים, ודוד זכה לצדיקים ולא לרשעים וכן הוא אומר 'אם ישמרו בניך בריתי']", ועי"ז היה המאבק.

שהמלאך בדק את כחו של יעקב שהושרש בכל הדורות, והגיע ל"דורו של שמד" שלא מצא שם את האמת ליעקב (כדאיתא בילקוט וישלח רמז קל"ב), ומיד 'ותקע כף ירך יעקב', ועיין בילקוט (שם) 'ויאבק וגו' - אמר לו הקב"ה יפה עשית שעשית כהן שלי בעל מום - בתמיה. דהיינו שהמלאך נתייצב נגד הכהונה למצוא ביעקב מום לפסלו, ומצא היכולת להטיל בו מום ע"י חולשת דורו של שמד, [וגם יצחק בחן את יעקב לדורותיו לפני הברכות, והגיע לדורו של שמד, ומצא גם שם את כחו של יעקב, כדכתיב 'וירח את ריח בגדיו', אל תקרי 'בגדיו', אלא "בוגדיו". ובמדרש הובא שני סיפורים בוה, האחד מתקופת פולמוס יונים בימי יוסף בן יעזר, והשני מדור חורבן בית שני שנוגע לקדושת המנורה].

אכן יש לתמוה דהא בסופו של דבר נגנו מקלו של אהרן יחד עם הארון בימות יאשיהו סוף בית ראשון, ואיה אפוא מעתה המשמרת לאות נגד מערערים. אלא שהבירור שנעשה ע"י החשמונאים, כהני הקדושים מתתיהו ובניו, גילה את עומק קדושת הכהונה והסיר כל טענה, דהיינו שמקלו של אהרן היה משל ורמז לדורות הבאים שעתידי יצימיה מטהו שקדים, והשקדים הם בית חשמונאי, ומעתה אחרי שנמלו השקדים בפועל - דהיינו החשמונאים, שוב יכולים לגנוז את מקלו של אהרן כי כבר נתקיימה הכהונה ביד אהרן ע"י הנפק בית דינם של חשמונאים, ואור קדושת הכהונה מבהיק בכל זהרו - ע"י הנרות הללו קודש הם - עדי עמוד כהן לאורים ותומים.

בביאור דברי הרמב"ן על חסידי עליון החשמונאים

ה. ועפ"י כל האמור מבואר היטב דברי הרמב"ן על הפסוק (פ' ויחי) 'לא יסור שבט מיהודה' שכתב שהחשמונאים אעפ"י שהיו חסידי עליון נענשו כידוע, וכל זה משום שלא שמעו לצוואת אביהם הזקן 'לא יסור שבט מיהודה' שהמלכות צריכה להיות רק של יהודה, והם תפסו את המלכות, וז"ל 'וזה היה עונש החשמונאים שמלכו בבית שני, כי היו חסידי עליון, ואלמלא הם נשתכחו התורה והמצות מישראל, ואף על פי כן נענשו עונש גדול, כי ארבעת בני חשמונאי הזקן החסידים המולכים זה אחר זה עם כל גבורתם והצלחתם נפלו ביד אויביהם בחרב, והגיע העונש בסוף למה שאמרו רז"ל (ב"ב ג, ב) כל מאן דאמר מבית חשמונאי קאתינא

עבדא הוא, שנכרתו כלם בעון הזה. ואף על פי שהיה בורע שמעון עונש מן הצדוקים, אבל כל זרע מתתיה חשמונאי הצדיק לא עברו אלא בעבור זה שמלכו ולא היו מזרע יהודה ומבית דוד, והסירו השבט והמחוקק לגמרי, והיה עונשם מדה כנגד מדה, שהמשיל הקדוש ברוך הוא עליהם את עבדיהם והם הכריתום", עכ"ל. ותמוה לכאורה שנענשו עונש גדול כזה, להכרית מן העולם כל זרע חסידי עליון אשר הקימו את בית ישראל, ואיך לא הגינה זכותם עליהם.

ונראה בביאור הדברים, שלא היה זה ענין של עבירת לאו או ביטול עשה וכדומה, אלא היה כאן עונש ע"ז שביטלו את עיקר הנס של חנוכה, שהרי נתבאר שכל המלחמה של בית חשמונאי לא היתה מחמת חיל וכח של החשמונאים אלא 'כי אם ברוחי' שהיא כתר כהונה, וכשלקחו המלכות לידם זה מטשטש את הצביון המיוחד של מלחמת החשמונאים ביונים ומערב עמה את כתר מלכות, שיכול להתפרש כאילו יש כאן מלחמה בין מלכים, ואעפ"י שברור שהמלחמה היתה על קיום הדת, עדיין תפיסת המלכות פוגם באופי הטהור של המלחמה ביונים, ונמצא שכל הנס חנוכה שהיה בצביון טהור וקדוש של מלחמת 'כי אם ברוחי', עבר לפסים אחרים של מלכות ושלטון, וע"ז היה העונש לפי שכבר לא היו אותם החשמונאים, והיה שינוי בדרגת החשמונאים, וע"כ זכותם המיוחדת לא הספיקה להגן עליהם.

בפתחו של אברהם - בענין ברכת שעשה נסים

מתורתו של מורינו ורבינו הגאון רבי אברהם דוב אוירבך זצ"ל

לבידך בבית חבירו (וכנ"ל סק"ב), וה"ה להיפך כשבירך קודם בביתו, דאע"פ שכבר יצא עיקר החובה דברכת שעשה נסים, מכל מקום חוזר ומברך בביהכ"נ ברכת שעשה נסים דמנהג, אשר חפצא דברכה זו שייכא בביהכ"נ דוקא, דכשם שמדליקין בביהכ"נ כך מברכים בביהכ"נ.

ויסוד לזה נראה מבואר מדברי הכלבו שהובא בבית יוסף, שכתב בטעמא דמדליקין ומברכין בביהכ"נ, וז"ל "שהוא כדי לפרסם הנס בפני כל העם ולסדר הברכות לפניהם לפי שיש בזה פרסום גדול להשי"ת וקידוש שמו כשמברכין אותו במקלות" יעו"ש, הרי להדיא בדבריו שענין זה של הפרסום והמקהלות דביהכ"נ שמחמתו הוקבע המנהג, קאי גם על הנר חנוכה וגם על הברכות, והיינו כדאמרן דכשם שהמנהג קבע את ההדלקה כך קבע המנהג את הברכה.

אולם צ"ע משיטת המג"א דמברך בביהכ"נ גם ללא מנין

ד. אולם נראה דבהאי סברא גופא תלוי הנידון של המג"א (שם) אם מברכים ומדליקין רק כשיש ציבור, או אפשר להדליק גם ביחיד על סמך שהציבור יהיה אח"כ בשעה שהנרות דולקות, דלפי דברינו שעצם הברכה הוא גם מיסוד המנהג, הרי פשוט הוא, שצריך ציבור לברכה כשם שצריך ציבור לנרות, ובגוונא שבאו הציבור אח"כ אעפ"י שזה מועיל לנרות אכתי אי"ז יכול להועיל לגבי הברכה, ובפרט להסבר של הכלבו שמפורש בדבריו שצריך שהברכה תהיה "במקהלות", (וכבר הרגיש בזה בהגהות הגר"ב פרנקל). ונמצא דלמסקנת ההלכה של המג"א דיכול לברך ביחיד אין מקום לכל מה שכתבנו, והדרא קושיא לדוכתה, [ועיין משנ"ב ס' תרע"א סע"ז, ביאורו ל"ד"ה ויש].

נראה לחדש דברכת שעשה נסים הוי כחלק ממצות ההדלקה

ה. ולפום ריהטא היה נראה לומר, דמזה שחכמים קבעו ברכת שעשה נסים וסדרוה בשעת קיום המצוות של הדלקת נ"ח ומקרא מגילה, א"כ מוכח מזה, שאין הברכה ענין בפני עצמו שחייבו חכמים להודות על הנס בברכה, אלא הברכה מישך שייכא לגוף המצוה, דמכיון שעיקר גדרם של מצוות נ"ח ומגילה הוא פרסומי ניסא, לכן תיקנו חכמים שלפני קיום המצוה יברכו שעשה נסים להסמיכה למצוה, שבוה מודגש הפרסומי ניסא שבמעשה המצוה עצמה, והפרסומי ניסא שבברכה גם הוא חלק מחלקי המצוה.

ובזה מבואר הא דצריך לברך דוקא עובר לעשייתן כמו ברכת המצוות, כמפורש ברמ"א (ס' תרע"ו סעיף ב), ובביאור הגר"א (שם) ציין לגמרא במגילה (כא, ב) דכל המצוות מברך עליהם עובר לעשייתן, ושוב שואלת הגמרא לפניה מאי מברך, ומביא כל הג' ברכות, הרי שבכלל ברכת המצוות נכלל גם ברכת שעשה נסים, ומתאים זה להמבואר שהברכה בנ"ח ומגילה מישך שייכא למצוה ואינו דבר נפרד בפני עצמו.

ולפי"ז אין מקום לשאלה למה מברכים פעמים, דאין זה מצוה שבגופו דינא שכבר יצא יד"ח בפעם אחת שבירך, אלא סדר הוא בעשיית המצוה גופא, ולכן כל זמן דעוסק במעשה הדלקת נר חנוכה אם מחיובא ואם ממנהגא, מברך שעשה נסים כשם שמברך להדליק.

צ"ע מדוע הש"ץ שומברך בביהכ"נ מברך שוב בביתו

א. מבואר ברמ"א (ס' תרע"א סע"ז) שש"ץ שמדליק בבית הכנסת חוזר ומברך בביתו, וכתבו האחרונים (שערי תשובה שם ס"ק יא, הובא במשנ"ב ס"ק מה) דאם אין לו בני בית להוציאם אינו חוזר ומברך שהחיינו, ומבואר מזה דברכת שעשה נסים חוזר ומברך בכל גווי.

ויש לעיין בזה, דלכאורה הא ברכת שעשה נסים הוא מצוה שבגופו וכיון שבירך בביהכ"נ כבר יצא ידי חובתו, ומה לי לחזור ולברך, ושאינו מברכת להדליק נר חנוכה שהוא ברכת המצוות דפשיטא שחוזר ומברך, דמכיון שמחוייב לחזור ולהדליק בביתו חייב ממילא בברכת המצוה, אבל ברכת שעשה נסים הרי אינו שייך לכאורה לחיוב המצוה, אלא שזמנה בעת קיום המצוה, ומכיון שנהר חנוכה דביהכ"נ חשיבא לקבוע עליו ברכת שעשה נסים, מה שייך לברך פעמיים.

והנה אף שפשוט הוא, שמי שהדליק עבור חבירו והוציא גם בברכת שעשה נסים, דמ"מ כשמדליק אח"כ בביתו חייב שוב לברך שעשה נסים, שאני התם דכיון שההדלקה עבור חבירו אינו מצוה ידידה, חשיב לגבי עצמו כבירך לפני הזמן, ולכן אף ככה"ג שהברכה אינה לבטלה אינה יכולה לפוטרו [אפילו במכיון לצאת בה, דלגבי לא הוי ברכה, דהא מברך קודם הדלקה ואינו אפילו בגדר רואה, ועיין משנ"ב (ס' תרע"ו שעה"צ סק"ג) בשם המאירי], אבל בנידון דידן כיון שההדלקה בביהכ"נ מזקיין לברך ברכת שעשה נסים, והוי ברכה עבור כל הציבור, אחרי שבירך ברכה ראויה בזמנה מה שייך לברך פעם נוספת.

עוד צ"ע מדוע המברך בביתו חוזר ומברך בביהכ"נ

ב. וביתור יש לתמוה בהא דמבואר במגן אברהם (תרע"א ס"ק י) דבערב שבת מדליק הש"ץ בביהכ"נ אחרי שהדליק בביתו, ועי"ש שכתב וז"ל "ונראה לי דאם הוא סמוך לחשיכה וטרם שיבואו מנין לביהכ"נ יתקדש היום יברך וידליק מיד", והיינו דבידעבד מדליק ומברך בביהכ"נ גם ללא מנין, עי"ש היטב. הא קמן שהסדר היה שבער"ש הוי מדליקין קודם בבתיהם ואח"כ באים לביהכ"נ, והש"ץ ממתינ שיתאסף מנין ומדליק ומברך, וסתמו כפידורשו דמברך גם שעשה נסים כרגיל [וכמדומה שכך הוא המנהג הפשוט גם בזמנינו], וזה צ"ע רב, שאחרי שכולם כבר קיימו את המצוה בביתם ובידו שעשה נסים כדן, מה שייך לברך פעם נוספת בביהכ"נ, [ואולי יש ליישב עפ"י הטעם שההדלקה בביהכ"נ הוא בשביל האורחים וכמו קידוש שבביהכ"נ, אולם זה לא מתאים עם שיטת המג"א וכמשי"ת להלן].

לכאורה הברכה בביהכ"נ היא מותרת מנהג ולא רק ההדלקה

ג. והיה מקום לומר, דכשם שכל ההדלקה בביהכ"נ הוא ממנהגא, כך גם עצם הברכה דשעשה נסים הוא ברכה רק מכח מנהג, ומצינו מנהג בברכות השבח, כמו ברכה שלאחריה של הלל ומגילה דתליא במקום שנהגו, ולפי"ז יש לומר בהא דהמברך בביהכ"נ ס' חוזר ומברך בביתו, דלגבי עיקר החיוב של ברכת שעשה נסים גם כשבירך בביהכ"נ חשיב עדיין לא הגיע זמנו כל עוד שאינו מדליק בביתו, וברכת שעשה נסים שבירך בביהכ"נ הוי רק "ברכה דמנהג", ולכן כשמדליק בביתו דמטא אז זמן חיובא דברכת שעשה נסים, חשיב ברכתו הקודמת כמי שבירך לפני זמנו, ומי

ו. אלא דעל עיקר ביאור זה יש לעזור, דהנה לשיטת הב"ח (תרע"ו, ד"ה ומ"ש) שסובר דאף מי שהדליקו עליו בביתו, כל שלא שמע ברכת שעשה נסים, חייב לברך כשרואה נר חנוכה, ברור דלשיטתו ברכת שעשה נסים הוא מצוה שבגופו שאינו קשור למצות ההדלקה וכלשונו שם, ולדבריו אין מקום למשנ"ת, אולם אף בדעת המג"א שחולק על הב"ח אין הכרח, ולכאורה י"ל שגם הוא מודה דברכת שעשה נסים זה ענין בפני עצמו ולא חלק מסדר ההדלקה, אלא דמ"מ ס"ל דאין זמן וגורם לברכה זו אלא שעת ההדלקה, והא דתקנו ברכת הרואה - הוא תקנה מיוחדת למי שנאנס ולא קיים המצוה בכלל, דאז תיקנו לו קצת מצוה בראיה, וממילא הו"ל שעת הראיה לדידה זמן הראוי לברכת שעשה נסים, משא"כ מי שהדליקו עליו בביתו הרי קיים את המצוה כהלכתה, ואין אצלו הראיה שום גורם ולפיכך אינו יכול לברך.

יש להוכיח מדברי הגמרא דברכת שעשה נסים אינה חלק מהמצוה, וצ"ע ממגילה

ז. גם בעיקר משנ"ת, הנה עומד לנגדנו סוגיא ערוכה בגמרא שבת (כג, א), דקפריך התם "ונימנעו נס" [והיינו, שלא יברכו שעשה נסים כל יום], ומשני "ניסא כל יומא איתא". וברש"י שם ביאר "שהרי כל שמונה הדליקו מן הפך". הרי שלולי התחדשות הנס דחנוכה כל לילה לא היה שייך לברך ברכת שעשה נסים, ואי נימא כמשנ"ת שברכת שעשה נסים שייכת למצות ההדלקה הא היא בכלל סדר הברכות שלפני קיום המצוה ומהיכי תיתי למעטה.

אמנם לקושטא דמילתא הענין צריך ביאור, דמאי שנא נ"ח ממקרא מגילה דמברכים שעשה נסים גם בקריאת הלילה וגם בקריאת היום, ואע"פ שלא נתחדש דבר אכתי מברכים ביום על מה שבידנו בלילה, ומבואר, דכיון דיש חיוב קריאת המגילה ביום מתחייב לברך גם ברכת שעשה נסים, וא"כ צ"ב מדוע לא יהיה כן גם בהדלקת נ"ח, דמכיון שיש כל לילה מצות הדלקה צריך לברך גם שעשה נסים, ואמאי בעינן לטעמא דחידוש הנס.

נראה לבאר דכל תוספת בקיום המצוה גורם חיוב חדש לברך שעשה נסים

ח. והנראה בזה, עפ"י מה שכתבו הראשונים לגבי מקרא מגילה, דקריאה דיממא הוא עיקר ועדיפא מקריאת הלילה, ומה"ט סובר ר"ת

דחזר ומברך שהחיינו בקריאת היום, ואף החולקים על ר"ת מודים בעיקר הדבר דקריאת היום עיקר, דכדחזינו מיתר מצוות הפורים שזמנם רק ביום, וכדילפינן לה מ'והימים האלה נזכרים ונעשים', אלא דסבירא דמכל מקום לענין שהחיינו לא תלוי בזה וכבר יצא יד"ח בשהחיינו של הלילה, אמנם נראה שזהו הטעם שחזר ומברך ברכת שעשה נסים, דכיון ששני הקריאות לא שוו אהדדי, חשיב קריאת היום מצוה חדתא שלא קיימה בלילה, וזהו הגורם לחיובו שוב בברכת שעשה נסים, משא"כ בחנוכה שמצות הדלקה של כל שמונת הלילות שוים, וכל יום עושה אותה המצוה שקיימה אתמול, לכן לא שייך לחזור לברך שעשה נסים, ורק משום התחדשות הנס, דניסא כל יומא איתא, חזר ומברך ברכת שעשה נסים.

ט. ולפ"ז נראה לומר בעניינינו, דאפילו אם נימא דברכת שעשה נסים היא חובת גופו ואינה מסדר ההדלקה, עכ"פ י"ל דנר חנוכה דביתו ונר חנוכה דביהכ"ס חשיבי כשני סוגים ולא ראי זה כראי זה, דאע"פ דנר חנוכה דביתו הוא עיקר וזהו כל קיום המצוה, ולכן פשיטא שגם אם בירך בביהכ"ס זה מוסיף מחדש לברכת שעשה נסים בביתו, מ"מ גם באופן שביירך בביתו ואח"כ מברך בביהכ"ס, כיון דהמנהג קבע דלא סגי בהדלקת שבבית וצריך ג"כ לסוג ההדלקה המיוחדת של ביהכ"ס (לפי הטעמים שהובא בראשונים, אי משום זכרון למנורה, או משום דקליש בזה"ז פרסומי ניסא בנרות דבית), הרי שלנר חנוכה דביהכ"ס יש בחינה משלו, ולכן קובע שם לעצמו להחשב גורם להתעוררות ברכת שעשה נסים בשעת ההדלקה.

יש לדון אם בירך שעשה נסים על ראיה, האם חוזר ומברך על הדלקה

י. וממוצא הדברים יש להסתפק, במי שהיה בדרך בתחילת הלילה, ולא היה עתיד להיות בביתו, ובירך שעשה נסים בברכת הרואה, ושוב אירע שהגיע לביתו, אם חזר ומברך בשעת ההדלקה, [דלא מסתבר לומר דכיון שלבסוף הדליק בביתו א"כ הדר ברכת הרואה שלו להיות כברכה שאינה ראויה, דמ"מ אין לו אלא מקומו ושעתו, וכיון דאותה שעה לא היה עתיד להיות בביתו, הו"ל ברכה כתיקונה ואינה נפקעת למפרע], דלהבואר מסתבר דאע"פ שביירך בשעת ראיה עפ"י התקנה של ברכת הרואה, מ"מ כשהחזר ומקיים המצוה ממש היה גורם מחודש לברך, ולא גרע מקריאת הלילה והיום של מגילה, או נ"ח דביהכ"ס ונ"ח דביתו.

[כל הספק הוא רק לשיטת המג"א (אשר כן משמע מהשו"ע), משא"כ להב"ח (ומכ"ש לשיטת רש"י) שמתחלה נקבעו שני זמנים לברכת שעשה נסים בראיה או בהדלקה, פשיטא שמברכים רק פעם אחת, וכמו"כ נראה דלהב"ח באמת אין מקום לברך בביהכ"ס שעשה נסים אחרי שביירך בביתו, ורק למהלך שבאותו ד' הנ"ל שזו ברכה דמנהג כשיטת הכלבו, ולפי"ז יצטרכו ציבור דוקא לשיטת הב"ח, ודלא כהמג"א].

בדין ברכת הרואה למי שהיה בהדלקה בבית הכנסת

יא. ושאלתי ע"י אנשי צבא שנמצאים על פני השדה ואוכלים וישנים בחוץ וממילא אינם מדליקים נר חנוכה, מה דינם לענין ברכת הרואה. והוריתי להם דכיון דיש שם בית כנסת לתפילה ושם הדליקו בברכה כנהוג, ע"כ אלו ששמעו הברכות בביהכ"ס פטורים אח"כ מברכת הרואה.

ואע"פ שברכת שעשה נסים בבית הכנסת אינה פוטרת אותו מלברך כשמדליק בביתו, אבל מברכת הרואה נראה דהברכה של בית הכנסת פוטרתו, כיון שברכת הרואה היא תקנה למי שלא מדליק שלא יפסיד הברכות, וכאן שהדליק בבית הכנסת לא הפסיד. שו"ר לשון ספר המכתם (פסחים קא, א) שכתב ו"ל "נהגו הראשונים להדליק נרות חנוכה בבית הכנסת כדי לפרסם הנס בפני כל העם, ולסדר כל הברכות לפנייהם, וגם כדי שיצאו ידי חובתם **הרואים** שאין להם בית לברך שם", עכ"ל. [ועפ"ז יש ג"כ סמך והכרח למשנ"ת לעיל אות י' דמי שביירך ברכת הרואה וחזר ומדליק מברך שוב שעשה נסים, דהא בכל ש"ץ המדליק בביהכ"ס ברכתו פוטרת את הרואה, ואע"פ כן חזר ומברך בביתו].

דרשת מזרינו הרב שליט"א

בסעודת הפדיון לנכדו הי"ו

שהוטבעה בעם ישראל ע"י האבות הקדושים וברית השבטים ביציאת מצרים ובמעמד הר סיני, והיא מורשה קהלת יעקב נחלה שאין לה הפסק, היא מבצבת ועולה ומאירה בקדושת הבכור.

עשרים הדורות מאדם עד אברהם, היו עולם של רציחה, ע"ז, ג"ע, וגול וכפירה, מקין ועד אנוש, דור המבול ודור הפלגה, נמרוד וחביריו, סדום ועמורה, ובא אברהם ונטל שכר כולם, שעקר את כל הטומאה, 'אקח את אברהם אביכם מעבר הנהר, והפך להיות קנין של הקב"ה, "אברהם קנין אחד", ונעשה מטבע של אברהם אבינו - של אברהם ושרה.

וכל העבודה הגדולה הזאת, ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק, 'כי יצחק קרא לך וזר', כל מטען הקדושה עבר ליצחק שהיה קדוש מרחם "אשר קדש ידיד מבטן". ויצחק ורבה הוסיפו קומה על יסוד הבנין, 'אשר כרת את אברהם ושבעתו ליצחק', וצריך מעתה להעמיד לחוק ולברית עולם לזרעם אחריהם, לקבל את הירושה ולהאחז בזה ולהוסיף עליה כהנה וכהנה.

והנה בא עשו במעשה דביזיו הבכורה ונתנער מהכל, ונמצא שהרי הוא מתנתק בזה מכל הכוחות שהוטבעו והאורות שנאצלו ע"י אברהם ושרה יצחק ורבה, ובעקירה זו נפסלה אצלו מטבע של אאע"ה ושוב אינה יוצאת בהוצאה אצלו, ונעקר מהאילן הגדול ששתל אברהם אבינו ע"ה (כלשון הרמח"ל) ונפל חזרה לביתו של תרח, למשפחת העמים שלא נהה עליהם אור האבות והאמהות, וממילא אהדרה לאיסורא בכל המצוי אצל אומות העולם, שגם עולם של אותם חמש העבירות שעבר בו ביום. כלומר, בסתם יהודי יכול לעבור עבירות וישראל אע"פ שחטא ישראל הוא", אבל במעשה הביזיו של קדושת

א. אחר הפדיון אנו אומרים "כשם שנכנס לפדיון כך יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים", ולכאורה צ"ע מה הלשון "נכנס לפדיון" הרי כל מהות הפדיון הוא לפדותו ולחללו מקדושתו, ובפשטות הוא יוצא ע"י פדיון ולא נכנס לפדיון, וצ"ב. ולביאור הענין ברצוני לתפות בדברי כבוד אאמור"ר הגאון זצ"ל, שתמה דהנה מנהג עם ישראל קדושים במצוות פדיון הבן שמתאספים עם רב להשתתף בשמחה של מצוה זו, וכאשר ידוע כן היה המנהג בירושלים מקדמת דנא שחרדו כולם להשתתף בפדה"ב, [ומשום מה בשנים אחרונות נשתכח מעט מנהג זה]. והנה לכאורה זה פלא, דבשלמא אבי הבן קעבד מצוה, והכהן נמי מטי הנאה לידיה, אולם מה תפקידן של כל ישראל המשתתפים בסעודת המצוה, אוכלים ושותים ושומעים בשמחה של מצוה, מה טעם טועמין ישראל במצוה זו, ומה טוב הסעודה המיוחדת הלזו, סעודת פדיון הבן.

עוד תמוה בזה בענין הבכורה, דהנה יש להתבונן בענין נשגב כי מכל רשעותו של עשו הרשע שהוא סמל הרשע, לא נתפרש בתורה אלא ענין אחד, ותו לא, והוא ביזיו הבכורה. ולא עוד, אלא גם כל מה שקבלו חז"ל על מעשיו הרעים, כולם מרומזים באותו פרשה של ביזיו הבכורה, דוק ותשכח, החמש עבירות שעבר באותו היום, ע"ז, ג"ע, וש"ג, גול וכפירה בתחית המתים, כולם בהמשך אחד לביזיו הבכורה, והכל הולך אחר החיתום, ויש להתבונן מה הסוד של מושג הבכורה, שאלף המגן תלוי עליו, ואשר בביזיו כל הקערה נהפכת על פיה.

ב. וביאר אאמור"ר זצ"ל, כי קדושת הבכורה היא קדושה טבעית הטגולית של עם ישראל, התינוק נולד וקדושתו עימו, לא מכח מעשיו, שהרי תינוק בן יומו הוא, וכל יניקת הקדושה מכח הולדתו כפטר רחם של ישראל. הקדושה

ברכת מזל טוב למורינו המרא דאתרא שליט"א לרגל שמחת פדיון
הבן לנכדו ה"ו בן לחתנו הרה"ג אליעזר אנגל שליט"א

ברכת מזל טוב חמה ולבבית לידידנו הרב רמי שרייבר לרגל השמחה
במעונו לרגל חתונת בתו תחי'

ברכת מזל טוב חמה ולבבית לאבנך החשוב הרב מרדכי עזרא שליט"א ולחמיו
הרב משה נחמו הכהן שליט"א, לרגל הולדת הבת שיכחו לגדלה לתו"מ ומעש"ט

לאחר שבהשתדלות ובתרומת בני הקהילה שיחי' חודשה התאורה בבית המדרש
לרווחת הלומדים, בסיעתא דשמיא חודש גם המטבח לרווחת הלומדים
ומתפללים בתרומת הנכבדה של הגב' ד. אייבר טייכמן תחי' לע"נ בעלה
הרה"ח דב טייכמן זצ"ל. שחזרה לרוב נחת מכל יוצאי חלציה, יישר כח.

בכלות שלש שנים לסילוקה
של הרבנית הצדקנית
מקימות החינוך התורנית בטבריה
מרת **יפה מרים ע"ה**
אשת הבר
למודינו הגאון הגדול

רבי **אברהם דוב אויערבאך** זצוקללה"ה זיע"א
רבה של טבריה

תקיים בעזרת ה' מעמד העלייה לציונה, בהשתתפות בני המשפחה
וקהל הקודש

ביום ראשון ב' דר"ח טבת נר ז' דחנוכה
בשעה 10.00 בבוקר

כמו כן יתקיים לימוד משניות לעילוי נשמתה הטהורה
במוצאי שעה 9.00 בלילה

בבית משפחת פישר רחוב טבור הארץ 4

האבות-הבכורה, גילה עשו שכלל אינו שייך למטע זרע קדש של האבות, ונפל חזרה לעולם של עשרים דורות, עולם של חמשה עבירות.

ג. והנה איתא במדרש כי עשו הרשע עשה סעודה בביתו הבכורה, ליקט אצלו חבורה של צי-פריצים לשחוק על יעקב ובתוך אותה סעודה של טומאה על נזיד עדשים ויאכל וישת ויקם וילך, ויבן את הבכורה, ובאותה שעה יצאה בת קול ואמרה 'ערוך השולחן צפה הצפית אכול שתה', 'קומו השרים' זה מיכאל וגבריאל, 'משחו מגן' כתבו הבכורה ליעקב, (עין ילקו"ש). מעתה נראה כי לעומת סעודתו של אותו רשע, מתאספים ישראל עם קדושים לסעודת מצוה בטובת עין 'וגילו ברעדה', חוגגים את יקרת הבכורה, מייקרים ומעריכים ומחשיבים את האוצר היקר, סגולת הקדושה, שהוטבעה בעם ישראל ועוברת מדור לדור עיקר ותוספת. וכאשר קדושה טבעית סגולת זו מצטיירת ומתגלה בכל הדורה בהולדת בן בכור לאמו הישראלית פטר רחם, "קדושה הבאה מאליה שאני", פורצת השמחה מסלסלים ומשתעשעים במתנה טובה זו בסעודת מצוה בשירות ותשבחות, ליבי ובשרי ירגנו אל קל חי. והקב"ה שמח עמם וקורא להם 'בני בכורי ישראל'. עכ"ד אאמ"ר הגאון זצ"ל.

והנה אאמ"ר זצ"ל ביאר שההתאספות לסעודת יקרת פדיון הבן שלנו היא כנגד סעודת הפריצים של עשו בכוחו את הבכורה, ונראה לי להוסיף על דברי המתוקים, כי הנה איתא במדרש שעשו ערך סעודת פריצים על הנזיד העדשים, ותמוה הרי לבטח אכלו כולו 'הלעיסני נא', ומה נשאר אצלו מהנזיד לערוך עליו סעודה לפריציו, ונראה שחילק לכל אחד שריים מסעודתו ערך אחד בחד. ולפי"ז נראה שכנגד העדש הבודד, אנו נוהגין שכל הבאים למעמד פדיון הבן נוטלין חתיכת סוכר קטנה וחתיכת שום, וזה כבר נחשב כהשתתפות בסעודת הפדיון, הם נטלו עדשים סימן למיתה ואבילות שרשעים בעוה"ז קרויים מתים, ואנחנו נוטלין שום לסימן פריה ורביה וסוכר למתיקות קדושת הבכורה.

ד. אבל באמת יש כאן ענין הצ"ב בכל מהלך דברי אאמ"ר זצ"ל, שהרי בסופו של דבר אנחנו פודים את הבן ומוציאים אותו מקדושת הבכורה, ומעתה מה היקרות והחביבות הגדולה. ועוד דהנה איתא בזהר (בראשית, דף קלט ע"א) ששאל ר' אלעזר את רשב"י איך נטל יעקב אבינו ע"ה את הבכורה מעשו תמורת נזיד עדשים והרי אי"ז הוגן. והשיבו רשב"י שבאמת עשו רצה ליתן הבכורה ליעקב במתנה, אלא שיעקב מעצמו נתרצה ושלם לו עליה, אבל עשו בזה אותה לגמרי. וז"ל "ומנא חזא הוה יתיב ר"ש ושאר חברייא עאל קמיה רבי אלעזר בריה אמרו ליה לר' שמעון מלחא רבחא בעינן למבעי קמך בעניינא דיעקב ועשו, איך לא בעא יעקב למיהב לעשו תבשיל דטלופחין עד דובין ליה בכירותא דיליה ועוד דאמר עשו ליצחק אבוי ויעקבני זה פעמים, אמר לון בהדין שעתא אתון חייבים לקבלא מלקות דהאמנתון לפתגמי דעשו ושקרתון לפתגמי דיעקב, דהא קרא אסודר עליה ויעקב איש תם ותו כתיב תתן אמת ליעקב, אלא כך הוא ענייניה דיעקב עם עשו בנין דעשו הוה סני לבכירותא בקדמיתא והוה בני מניה דיעקב דלסבה ליה אפילו בלא כסף הדא הוא דכתיב ויאכל וישת ויקם וילך ויבן עשו את הבכורה", עכ"ל הוזהר. והנה יש אפשרות למכור את הבכורה בכסף, ויש אפשרות לתיתה במתנה חנים אין כסף, ואנחנו לכאורה עוד משלמים כסף לכהן שיקחנה, וא"כ חלילה אנחנו גרועים מעשו פי כמה ח"ו, והענין צ"ב.

ונראה שפדיון הבן אי"ז סילוק הבכורה, אלא שמתחילה הבכורות נתקדשו ע"מ לעבוד במקדש, ובחטא העגל נפסלו הבכורות ונכנסו הכהנים והלוויים, אולם הקדושה עדיין נשארת על הבכור עד לימינו אנו בכל בכור הנולד, ומעתה נראה שגדר הפדיון הוא כאילו הבכור ממנה את הכהן ליכנס לעבודה פשוטתו, ומתוקף קדושתו ממנה הוא את הכהן כשליח תחתיו, ואי"ז ניסיון להסתלק ולהתפטר מהבכורה, אלא אדרבה מרוב יקרות הבכורה משלם לכהן שיעבוד תחתיו, ואע"פ דהני כהני שלוחי דרחמנא, זה רק בפרטות על כל עבודה ועבודה, אולם עצם זה שבכללות הכהנים והלוויים נתונים המה לי זה בשליחות הבכורים.

ועפ"ז נראה ליישב את דברי הרמ"א (יו"ד סי' ש"ה סעי' י') שכתב ח"ל "ואין האב יכול לפדות על ידי שליח. וגם אין ב' ד' פודין אותו בלא האב (ריב"ש סי' קלא), עכ"ל. ומבואר דאין שליחות בפדיון הבן ורק האב או הבן יכולים לפדות, והאחרונים תמהו בדן זה מ"ט ליכא שליחות ולמה לא יהי אפילו מדין זכין, ובביאור הגר"א תמה דמאי שנא מכל פריעת חוב עבור חברו דמהני מדין 'עבד כנעני', דהא שם בנו"כ דגדר הפדיון נראה דגדר הפדיון הוא לא כפירעון חוב ולא כחילול קדושה, אלא כמינוי שליח שממנה את הכהן לעבוד תחת הבכור, וזה חידוש התורה שהאב יכול למנות את הכהן עבור בנו, ומעתה נראה דאם יעשה זאת ע"י שליח אזי יכנס זה לגדר ש"אין שליח עושה שליח", ודוק.

ה. והנה בפרשת במדבר (פ"ג פס' מ"ב) מבואר שמאיתיים שבעים ושלשה הבכורים שלא היו כנגדם לויים היו צריכים פדיון בחמש שקלים, וכתב שם האבן עזרא ח"ל "יש מכחישים אמרו מזה נלמוד כי פדיון כל בכור חמשה שקלים, ואינו ראיא כי זאת מצוה בפני עצמה והאמת דברי קבלה", עכ"ל. ודברי פליאה, כאילו צריך לחפש מקור בתורה שפדיון הבן הוא בחמשה סלעים והרי זה מפורש בתורה (פ' קרח, פ"ח פס"ו) 'ופדיו מן-חדש תפדה בערך כסף חמשת שקלים בשקל הקדש', וא"כ מה רצו ללמוד מפרשת פדיוי הלויים ומה דחה האב"ע. ונראה דהנה בכור רגיל נפדה בן חדש, והנה בפרשת ערכין ערך בן חדש עד בן חמש שנים הוא חמשה שקלים, אבל בן עשרים ערכו חמשים שקלים, והנידון היה שהרי בפ' קרח כתוב 'בערך' ואולי רק כשפודה את הבכור כשהוא בן חדש נותן חמש שקלים, אך בפדוהו בן עשרים נותן כפי ערכו. וזה באו ללמוד מפדיוי הלויים שכבר היו מבוגרים ועכ"ז אמרה תורה חמש שקלים בלבד. ולפי"ז זוהי ראיא נפלאה, ולמה דחה האב"ע.

ובאמת אכן צ"ע למה כשפודה בגיל מבוגר לא פודה לפי ערכו, ונראה דבאמת לא יתכן להשאיר את הבכור רבות אחד ללא שיכנס בכהן תחתיו לעבודה, וגדר פדיון הבן הוא דגם כשפודהו אחרי שנים רבות **אזי הפדיון הוא למפרע**, ובאמת כבר בהיותו בן חדש נכנס כהן תחתיו לעבודה, ורק שצריך לשלם ע"ז, אכן כשמשלם לבסוף אזי איגלאי שהפדיון הוא למפרע, וע"כ נותן ערך בן חדש דכאמור הפדיון חל למפרע כבר מגיל בן חדש. ולפי"ז באמת פרשת פדיוי הלויים צ"ע, שהרי שם בראי לא היה זה פדיון דלמפרע, שהרי רק כעת הסורו מהבכורה, ולזאת כתב האב"ע ששם זוהי מצוה בפ"ע, והאמת שדברי קבלה, והגדר בדברי קבלה הוא כאמור דהוי פדיון למפרע.

סוף דבר כי הבכורים מקודשים לעבודה, וחלילה להם לא מבזים את יקרת בכורתם רק ממנים את הכהנים והלוויים תחתיהם, וח"ו א"א רגע אחד שלא יהיה כהן תחתיו והפדיון הוא למפרע. ובוה נראה לבאר את לשון "כשם שנכנס לפדיון", דלכל האמור אכן אינו יוצא מהבכורה אלא נכנס לפדיון, שהכהן נכנס תחתיו לקיים חוב עבודתו. ית"ר שהיה הפודה קיינו אברהם דוב ב"ר אליעזר ה"ו "כשם שנכנס לפדיון כך יכנס לתורה לחופה ולמעש"ט" אכ"ה.